

SZÉKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZÉKELY UJSÁG.

AZ „ELSŐ SZÉKELY HÁZI-IPARI ORSZÁGOS SZÖVETKEZET“ ÉS TÖBB EGYESÜLET HIVATALOS KOZLÖNYE

Megjelen hatankint kétszer: oszlütörtökön és vasárnap.
 ELŐFIZETÉSI ÁRA: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. Községek, községi előjárók, papok és gazdasági egyesületi tagok egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják. Egy példány ára 10 fillér. Helyközi telefon 15. sz.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
BETE GH PAL
 LAPTULAJDONOS.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Székelyudvarhely, Kossuth-utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk. Hivatalos hirdetések 100 szócig minden szó 6 fillér, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet om. 8 fillér, többszöri közlésnél 6 fillér. Nyit-tér sora 1 K. Díjak előre fizetendők. — M. kir. postatakarékpénztár: 1910. július 17. évfolyam 10,489. szám

„Székely bánja...“

Nagy időket él az embervilág a mi századunkban. Igen, mert a mit megszült a 18-ik században a francia forradalom, mit nagyra növelt a 19-ik század minden európai államban: a nemzeti eszme veszendőben.

Napjainkban tehát elengedhetetlen kötelessége minden életre való nemzetnek, biztosítani a maga számára mindazt, a mit lehet. Biztosítani: míg az egymással tülekedő nemzetközi világhatalmak valamelyike gyökerestől ki nem tépi a lelkekből a nemzeti eszmét...

Meg kellennélfogva a székely nemzetnek is tennie létérdekei szempontjából minden lehető. Különböznél előbb-utóbb: *székely bánja*...

A ma élő nemzedéknek nem szabad mulasztással terhelnie emléket az utókor előtt. Ugyanazért: „Talpra“ székely! Talpra, mert a ma uralkodó politikai irányzatnak, ha hüllen nem akar lenni nevéhez és magamagához: *kell*, hogy kedvezzen a székelység érdekeinek. *Kell*: mert a magyar nemzetnek élő alkatrésze a székely nemzet is, mely mint ilyen mindent várhat és mindent követelhet, a mi csak várható és követelhető.

És itt előtérben áll: a *székely vasutak* kérdése. Hogy mily óriási jelentősége és hordereje van a vasutaknak ugy gazdasági, mint kulturális tekintetben: azt senkinek magyarázgatni nem kell ma. Mindenki érzi és érti, hogy a vasutaknak az a rendeltetése az államtestekben, mi a véredényeknek az emberi szervezetben! Hol vasut nincs: ott a civilizációnak megfelelő élet nincs.

Nincs így megfelelő élete a székelységnek se. Nincs, mert lakóföldjének központjai: Marosvásárhely, Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda, Kézdivásárhely *nincsenek megfelelő vasutakkal összekötve*. Vasuton 2—3—4-szerte nagyobb és költségesebb utat kell megtenni, mint a hogy azt a természetes tekvés előírja.

S hogy megszűnjék ez a természetellenes és türehetetlen állapot, ki kell építeni a vasutat Székelyudvarhely—Marosvásárhely, Székelyudvarhely—Csíkszereda és Székelyudvarhely—Sepsiszentgyörgy között. *Ki kell építeni állami költségen!*

Ki kell építeni. S nemcsak azért, mert a „legnagyobb magyar“ belátta már ennek szükségességét; nemcsak azért, mert

a székelységnek nemzeti, gazdasági és művelődési érdekei ezt kívánják, hanem azért is, mert ez: a *nemzeti államnak ugyszólván becsületbeli kötelessége! Nemcsak becsületbeli kötelessége, de létérdeke is.*

Hiszen, ha a nemzeti állam összekötötte államvasutal Brassót, Segesvárt, Medgyest, Nagyszeben, Balázsfalvát, ez idegen nemzetiségi központokat: becsület az, hogy a nemzetfenntartó fajjal azonos székely központokat az államvasut megtagadása révén elvágja egymástól? Szerintem soha. Aztán meg ki ne tudná, hogy Magyarország csak az esetben állhatja meg versenyt a kulturállamokkal, ha *iparban* is erőssé, hatalmassá lesz? Ha nyersterményeit nem Ausztria, hanem maga dolgozza fel! Ha ellátja maga magát iparcikkkel! Nemcsak magát, hanem: *keletet* is! Mert csak erre van természetes útja a magyar iparnak. Kelet kapuja pedig a Fekete-tengerre: a székelylakta hely, Magyarbodzán át. Így létérdeke a magyar államnak a székely vasut.

Aztán: nem hajánál fogva előranciaigált kérdés ez most. Ellenkezőleg: a *küszöbön álló politikában* benne van. Hiszen most készül a kormány megkötni Romániával a kereskedelmi szerződést. Meg is kell tennie ez évben.

És ha meg kell tennie: szöljön bele a törvényhozás. Az új kereskedelmi szerződésben kösse ki Romániával, hogy maga is elősegíti a sepsiszentgyörgy—(Bodzán át) —konstáncai vasut kiépítését a Fekete-tengerre. Ez a dolognak egyik előtérben álló ága. A másik meg az, hogy ugyancsak napi kérdés az 1910-i költségvetésnek tvényhozási megállapítása. Itt követelni kell a *székely vasutak államköltségen való kiépítésének becikkelyezését.*

De ki követelje?! A székely képviselők. *Pártkülönbőség nélkül.* Most ők vannak hivatalba helyettesíteni a régi székely nemzetgyűléseket. Aztán nem is haladnak ez irányban töretlen csapáson. Hisz még a múlt év végén felirt Udvarhelyvármegye törvényhatósága e tárgyban a kormányhoz. Hiszük: az akkori kormány is mellette volt; a mostani is mellette kell legyen.

De a székely képviselőknek, meg aztán minden egyes székelynek, mint egy testnek kell kiállania a gátra!! Különböznél a mi elmarad: *székely bánja*...

Csia Kálmán.

Hat egyetem Magyarországon.

A kormányhoz közel álló körből az a hír került a sajtóba, hogy a kormány a legnagyobb komolysággal foglalkozik hat új egyetem felállításával. A kormány félhivatalosának a „Budapesti Tudósító“-nak közlése szerint Demeczky Mihály dr, a kormány megbízásából készítette a tervezetet.

Nohát ez ellen a terv ellen az egész magyar sajtónak egyhangulag tiltakoznia kell. Sajnos, szegény országunk kulturája jelenleg nem áll olyan fokon, hogy tudománysozmjukat csak hat egyetem lenne képes csillapítani, még kevésbbé rendelkezünk azokkal az anyagi eszközökkel, hogy hat egyetemet tudjunk modernül felszerelni és megfelelő tanári karral ellátni.

Az egész tervet nem lehet másnak minősíteni, mint nagyzási hóbortnak. E minősítést megerősíti az a tény, hogy a terv Demeczky Mihály dr urtól származik. Jellemzésére legyen elég annyi, hogy ő az az ur, a ki mint egy internátussal egybekötött főgimnázium igazgatója „kormányzó-nak“ (!?) címezte magát! — Demeczky kormányzó ur, mint Kossuth Lajos kormányzó utóda!

Nagyon furcsa színben tűnik fel a kormány. Soha szóba nem kerülhet az egyetem ügye, hogy egyszerre fájó könnyeket ne hullassanak az egyetemi hallgatóság aránytalan növekedése és a szellemi proletárság fenyegető szaporodása ellen. A szellemi proletáriátus veszedelmes szaporodásával indokolták ez ideig a szellemi pályák folytonos, okatlan megnehezítését, az ügyvédi vizsgán elkövetett embertelenségeket, kegyetlenkedéseket, a főiskolákon a mérhetetlen buktatást és ime — most egyszerre szűk lett nekik Macedonia, az eddigi két egyetem helyébe hatot akarnak.

Szinte kacagató az az ellentmondás, a mibe épen a jelenlegi kormány került. Az igazságügyminiszter jobb kezével benyújt egy javaslatot, melynek bevallottan egyik célja az ügyvédek számának apasztása és e célból jönnek látja, hogy az ügyvédjelöltek közé valósággal drákói szigorral sujtson le, két évvel megnyújtja a gyakorlatot, — bal kezével pedig újabb hat egyetemet akar létesíteni.

Ugy látszik mégis van eset, a mikor a balkéz nem tudja, hogy mit cselekszik a jobb.

Ha helyén van újabb főiskola létesítése, az kizárólag az orvosi fakultáson van. Az egészségügy terén a viszonyok igazán elszomorítóak. Állandóan százsámra várnak betöltésre a körorvosi állomások, — mert kevés az orvos. Itt igenis van teendő.

Minden nagyobb kórház mellett kellene orvosi tanfolyamról gondoskodni.

De még ennél is több teendő vár a kormányra a népoktatás terén. Ha ez a kormány *mindenáron* korszakalkotó reformokat óhajt a közoktatásügy terén végrehajtani, ne felülről kezdje az építést, — hanem alulról, a népiskoláknál, az ipariskoláknál.

Törvényhatósági közgyűlés.

Udvarhelyvármegye törvényhatósági bizottsága rendkívüli közgyűlését tegnap délelőtt a vármegyeház dísztermében Haller János gróf főispán elnöklésével tartotta meg.

Elnöki megnyitó rendén a főispán bejelentette, hogy az utóbbi közgyűlés óta Dollny Róbertet és Tamás Pétert tb. főszolgabíráknak nevezte ki. Szent-Királyi Andort pedig a belügyminiszter Hunyadvármegye főispánja mellé főispáni titkár minőségben beosztotta. Helyébe Kovácsy László közigazgatási gyakornok lépett. Gábos Dénes központba jött irnok helyébe Révész igazolványos altiszt volt kinevezve, de az állásáról lemondott s így Orbán Balázs bárót nevezte ki oklándi szolgabíró-sági irnoknak. Gálffy Kálmán székelykereszturi főszolgabíró a belügyminiszter hivatali állásától felfüggesztvén, főispáni hatásköréből kifolyólag, ideiglenesen Dr Pálffy Jenő tb. főszolgabíróval helyettesítette. Majd pár szóban megemlékezett a képviselőválasztások lefolyásáról. Békés munkásságra törekszik. Ha bárkinék sérelmei akadnak, itt a törvényhatósági közgyűlés termében igyekezzenek azt békés uton elintézni.

A tárgysorozat első pontját Dr Demeter Lőrinc székelyudvarhelyi járási főszolgabíró nyugdíjazása iránti kérése képezte. Tizenkilenc év óta szolgálja a vármegyét az 51 éves ember. A legelső fokon kezdte szolgálatát és szorgalmas, pontos munkásságával állandó közbecsülést vívott ki magának. A millénáris év beszámításával, 22 évi szolgálatot állapított meg a törvényhatósági bizottság és július hó 16-ától kezdődőleg, évi 2816 K nyugdíjat szavazott meg részére. Dr Lengyel József vármegyei tiszti főorvos bizonyítványa alapján, az állandó választmány javaslatát magáévá tette. A helyettesítésről a főispán fog intézkedni — ideiglenesen.

Az alispán által Mihályi Béla és Kakucs György részére utalványozott tűzoltótanfolyami segélyezést, valamint az erdőőrzési pénzalapból kölcsönzött 6000 K-át jóváhagyólag vették tudomásul azon megjegyzéssel, hogy a kölcsön ez évi november végéig visszafizetendő.

Fiatfalva, Szederjes és Magyarfelek községek népkönyvtár iránt be-

adott kérelmét a földmívelési miniszterhez pártolólággal terjesztik.

Sajnálattal és mély szomorúsággal hallgattuk Lövete község képviselőtestületének a községi takarékpénztár létesítése tárgyában hozott határozatra vonatkozó elutasító javaslatot. Megdöbbent az a rideg elutasítás, mellyel egy nagyobb alkotásra — bizonyosan teljes jóhiszeműséggel — váliakozó község határozatát kezelték. Csodálkozunk, hogy a törvényhatósági bizottság tagjai ezt szintén oly egyszerű vállalkozásnak tekintették, mint maga a vármegye tiszti ügyésze, aki az elutasító határozatot — mint az előadó Szabó Gábor tb. főjegyző is jónak látta megnevezni — koncipiálta. Azt kell higgyük, hogy a tiszti ügyész ezzel a nagyfontosságú kérdéssel behatóbban nem foglalkozott és magasabb szempontokat tekinteten kívül hagyott. Részünkről épen ezért az oly ridegen elutasító határozatot s ezzel magának a nagyfontosságú eszmének elfojtását, nem helyeselhetjük és alkalomadtán arra még visszatérünk.

Lövete vágóhely felállítása, Székelyszombor 11,000 korona kölcsön felvétele, Oroszhegy községi pótdadó törlése, Kissolyos 6000 korona kölcsön felvétele, a bétai községi iskola államosítása, Szentábrahám ingatlan eladása, Muzsna község szabályozási alapjának felhasználása, Erked község faeladása, legeltetési díj hátralék törlése, valamint a községi előjárók és képviselőtestületi tagok napidijainak 2 koronáról 4 koronára felemelése, ugyszintén felhasználási díj hátralék törlése tárgyában hozott határozatait, Nyikómalomfalva, Kadicsfalva, Székelyszentkirály és Oroszhegy községek napirenden volt számadásait, miután azok ellen felebezés nem érkezett be, számvéői megjegyzésekkel jóváhagyták.

Lövete, Vargyas, Székelyszáldobos, Homoródalmás husvágási szabályrendeleteit, tiszti főügyészi véleményezés végett, napirendről levették.

Jánosi Gyula és társai firtosvár aljai lakosok felebezését, melyet az ottani vízvezeték létesítése ellen adtak be, elutasították és a képviselőtestület határozatát emelték jogerőre. A községben egyetlen kut van és az ivóvíz feltétlenül szükséges.

Gáspár Pál fenyédi lakosnak a szentgyházafalvi jegyzőválasztás megsemmisítésére vonatkozó újrafelvételi kérését elutasították.

Az erdélyrészi tanító egyesületek szövetsége és a sárosmegyei ált. népnevelő egyesület kéréseit alap hiányában irattárba helyezik.

Rava községnek Takács Józsefné ellen folytatott 7000 koronás perében új határozat hozatalát mondotta ki a közgyűlés.

Több tárgy nem lévén, főispán a közgyűlést felfüggesztette és néhány perc múlva a jegyzőkönyv hitelesítése után, berekesztette.

— A fővény jogtalan kiásása.
Fölmerült esetről kifolyólag elvi jelentőségű határozatban mondotta ki a földmívelésügyi miniszter, hogy a víz által a telekhez hordott fővény (homok) oly terméknek tekintendő, melynek jogtalan kiásása, elvitele az 1894. évi XII. törvényeikk 93. szakaszának a) pontjába ütköző mezőrendőri kihágás.

Kossuth-párt felirata.

(1. folytatás.)

A teljesen kiépített önálló állami elvi feltételei a következők:

Önálló hadsereg, a koronás király vezérlete és vezénylete alatt, amelyre a magyar király feltétlenül számíthatson akkor is, ha esetleg bármely tartományában a kifelé vonzódás erőre kapna. Önálló vámterület és önálló bank, amelyek kizárólag a magyar nemzet érdekét szolgálják, a magyar nemzet érdekei szerint alakulnak ki. Az önállóság ezen intézményei mellett jobban volna biztosítható a barátságos viszony felséged másik államával, amelyre őszintén törekszünk és amelyet főleg önállóságra való jogunk el nem ismerése és a mi ügyeinkbe való folytonos beavatkozási kísérletek zavarnak meg. És hatályosabban volna teljesíthető a pragmatika szankción alapuló kölcsönös védelmi kötelezettség is, amelynek hűségesen akarunk megfelelni.

Ámde jól tudjuk, hogy rendes és alkotmányos viszonyok közt az alkotmány teljes kiépítése csak fokozatosan történhetik meg. A haladni, fejlődni, erősödni kívánó magyar nemzet haladása, fejlődése, erősödése utján egyetértve akar haladni királyával és nem fog elmulasztani semmit, hogy királyát meggyőzze arról, hogy a magyar állami önállóság és teljes nemzeti élet attributumainak fokozatos kiépítése egyúttal nagy dinasztikus érdeket is képez.

Ez okból mostani feliratainkat a fennálló közjogi törvények keretében akarjuk megállapítani és e keretben is keressük a megegyezést felségeddel, csupán azokhoz a követelményekhez ragaszkodva feltétlenül, a melyekről le nem mondhatunk a nemzet életérdekeinek veszélyeztetése nélkül.

Átérve ezek után a legmagasabb trónbeszéd egyes kijelentéseire, engedje meg felséged, hogy ne kövessük mondatról-mondatra azokat, a melyekben csupán egyes állami feladatok megjelölése foglaltatik, anélkül hogy felvilágosítást nyernénk arról az irányról, amelyben felséged kormánya a törvényhozási megoldásokat tervezi. Mindezeket illetőleg vegye felséged kegyesen azt az általános kijelentésünket, hogy midőn a tárgyak jelzéséről az alkotás terére fog lépni a kormány, lelkiismeretes mérlegeléssel fogunk járulni ahhoz, hogy az országgyűlés károsat nem, hanem minél több üdvöset és hasznosat alkosson.

Erőtéljesen fogjuk követelni, hogy a nemzeti szellem érvényesülése mellett a szociális gondolat is hassa át az összes alkotásokat, mert e kettőnek együttes érvényesítésétől várják a nemzet nagyságát és népünk boldogságát.

Abban a homályban, amely felséged kormányának szándékait a legtöbb kérdésre nézve még ma is eltakarja, ennél többet ez alkalommal nem mondhatunk. Tüzetesebben csak azokkal a kérdésekkel foglalkozhatunk, amelyek tekintetében a legmagasabb trónbeszéd egybevetve a kormány korábbi nyilatkozataival bizonyos irány felismerését engedi, vagy amelyekre nézve alátvalói és törvényhozói köteleességünknek tartjuk meggyőződésünket felséged előtt már most kifejtteni.

Készségesen közreműködünk abban, hogy az államháztartás terén a törvényes állapot mielőbb helyreálljon, de a költségvetésen kívüli helyzet huzamos időtartamáért felséged kormányát kell felelőssé tennünk, mely a helyett, hogy kormányra lépése után mindjárt és legelső sorban annak megszüntetésére iparkodott volna, az alkotmány szellemének és

írott törvényének ellenére, a mult országgyűlésnek előbb hosszú időre szóló elnapolását és azután felosztását hozta felségednél javaslatba.

Lelkiismeretes gondossággal fogunk mi is örködni az államháztartás egyensúlya felett, helyeselni fogjuk az ökszerű takarékoságot, mely nem vonja el a pénzügyi erőforrásokat a produktív céloktól az inproduktív kiadások dédelgetése végett. A pénztári készletek öregbítését csak az államháztartás folytonosságának biztosítására szükséges mértékben helyeselhetjük, de nem tartjuk megengedhetőnek, hogy ennél nagyobb összegek csekély kamatozás mellett elhelyezve, elvonassanak az állami feladatoktól, amelyek ellátására befolytak. Az állami jövedelmek fokozását azon mértékig, amelyet a modern állami és nemzeti élet igényeinek teljes kielégítése követel, csupán a pénzügyi és közgazdasági önállóság alapján tartjuk elérhetőnek; nem zárkozunk azonban el azoktól az intézkedésektől sem, amelyek után a mostani megkötött viszonyok mellett is öregbítetők az állam bevételei, feltéve, hogy azok a nép — és különösen a szegényebb néposztályok — terheinek súlyosbításával nem járnak, hanem az adózás alól kibuvó jövedelmekre alkalmazzák az egyenlő teherviselés elvét és fentartják, sőt továbbfejlesztik azt a szociális gondolatot, amely a mult országgyűlés által megszavazott és felséged által szentesített adótörvényekben már kifejezést nyert. Csak, ha ebben az irányban tökéletesebbet tud alkotni, nézhetjük el felséged jelenlegi kormányának azt a hibás lépését, hogy az említett törvények életbeléptetését épp azon részekben késlelteteti, amelyek a szegényebb néposztály terhein könnyítenek.

(Folyt. köv.)

Régi levelekből.

Rohamosan haladó, fejlődő korunknak újabb nemzedéke jóformán már alig ismer valamit régi társadalmi és állami intézményeinkből.

Mintegy nehéz kroskit henger a szántóföld kiálló nagy göröngyeit szétmorzsolja és elegyengeti a talaj felszínét: ugy elegyengették az 1848. évi törvények székely földünkön is a primor, primipilus, pixidarius és zsallér születésük között a különbséget.

Azonban a multakat is ismerni, megvan a vágy sokakban. Az én falusi iskolás pajtásaim fiai, unokái nem egyszer kértek, hogy írjak a mult időkől, hogy tudhassák mik történtek régebben a mi falunkban? Így említettem föl e lapok hasábjain a régi levelekből egyes eseteket.

A f. év február 20-án megjelent 15-ik számban a „Székely lófok diplomájá"-ból egyet magyar fordításban közölve valaki, ezt onnan átvette a „Magyarország"-Különlék rovatának vezetője is. Megütököztem rajta, hogy a magyar történelemben csak annyi jártassága van, hogy 1610-ből Bethlen Gábornak tulajdonítja az eredeti közlő által „Gábor fejedelem"-nek írott kiadót.

Bethlen Gábor későbbi időben volt Erdély fejedelme, s volt rajta kívül még más Gábor nevű fejedelemünk is (Báthory Gábor).

Ugyan ezen felületesség eszembe juttatott egy másik esetet is, olvassván Pálmay József könyvét „Udvarhely vármegye nemes családai"-ról,

mely szerint Etédrol csak egyetlen családnak egyik, kevés tagot számlalóságát tüntette föl primipilusnak, s ezt is idegen helyről beszámoltottnak és nem a valódi nevén tünteti föl.

Adatait nem eredeti régi iratokból merithette, mert az általam összegyűjtött nagyszámu régi iratok ezt másképen mutatják.

Az a család régi és család Etéden, csak a nyomasztó helyzet miatt egyes tagjai — házasság útján is egyik másik — más vidékre vonultak, de egy-két generáció után megint visszatértek Etédre, az ősi fészekbe.

A régi iratok azt is mutatják, hogy ugyanazon időben a székely családok egyes tagjai primipilusok lettek, mások pixidariusok, sőt elszegényedvén zsallérek s jobbágyoknak is említetnek. Hanem azért atyafiak, rokonok voliak.

Igy pl. az országos levéltárban föltalált 1702. évi összeírás adatai szerint Etéden akkor 38 primipilus családban 61 egyén van név szerint primipilusnak fölemlítve, s így ottan vett jegyzeteimet hitelesebbnek kell tekintenem, mint a Pálmay úr könyvének erre vonatkozó adatait, melyeket nem tudom honnan merített.

Etéden a Szöcs Vencel birtokában van jelenleg is a Szöcs Marton és Szöcs János pixidariusok részére Bethlen Gábor erdélyi fejedelem által 1626 május 1-én kiadott primipilusi oklevél eredetije kutyabőrre írott, nagy függő pecséttel ellátva, ugyszintén Birtalan Elek birtokában van egy hasonló primipilusi oklevél ugyanazon napon, ugyanazon fejedelem által kiállítva Gyulafehérváron, Birtalan Pál, Birtalan János, Birtalan Mihály és Birtalan Balázs részére, s a nálam levő régi iratok szerint abban az időben mindkét családból még több tag van, a kik pixidariusnak irattak, mig nevezettek ez időtől kezdve már primipilusoknak irattak az egyes szerződéseken.

A Mária Terézia királyné rendeletére 1771-ben Benkő Mihály a kolozsmonostori convent levéltárából hivatalos másolatban kiadta 6 etédi ember kérésére ezek őseinek primipilusi oklevelét, melyek közül birtokomban van a Gedő Demeternek 1570 április 7-én második János (János Zsigmond) választott magyar király ez erdélyi fejedelem által kiadott oklevél másolata. Ugyanazon napon Kovács Jánosnak kiadott hasonló oklevele. Gedő István, Gedő Mihály és Gedő Pálnak 1591 április 7-én; 1594 novemberben (a nap kiolvashatatlan) Gagy János, Gagy Simó, Gagy Márton, Gagy György és Gagy Gergelynek, Báthory Zsigmond erdélyi vajda által Gyulafehérváron kiadott primipilusi oklevelé.

A Somodi, Simo, Kelemen, Imre családok részére is ugyanakkor adta ki Benkő Mihály a conventi levéltárból a primipilusi oklevél másolatokat, de ezeknek még nem juthattam birtokába.

Az országos levéltárban talált adatok szerint az 1636-ik év után 1640 körül Szentgerlicére telepedett Gagy Péternek fiai: Gagy György, Gagy Mihály és Gagy Péter 1668 május 14-én nyertek Apaffy Mihály erdélyi fejedelemtől primipilusi oklevelet s ugy látszik ebből lett a Pálmay úr könyvében az Etéden lakó szentgerliczei Gagyhy család.

Az 1594-ik évben primipilusi oklevelet nyert 5 Gagyai nevű közül.

Györgynek a leszármazottjairól 1808. április 13-án a családja hivatalos összeállítása birtokomban van, s ebből látom, hogy a most Etéden élő Gagyai nevűk közül 2 család kivételével, a többi mind ennek a Gagyai Györgynek az egyenes leszármazottja.

A régi levelek áttanulmányozása után kitűnt, hogy Simónnak csak egy leánya maradt, s mikor kiházasította „Mártha” nevű leányát, hogy „szoknyára való posztót és vágó tulkot vehessen” két darab földjét „vetette zálogba”. A többinek nem maradt utódja.

Az 1570 és 80 közötti időben született Gagyai Máthé, Gagyai Balás és Gagyai Domokos (pixidarius, veres, drabant, lovaspuskás, muschetasnak említve más-más iraton) utódai közül sem él ma már a fiú ágon, az utolsó volt a Máthé dedunokája Ferenc, ki 1751-ben mint 78 éves agylegény említették. Az 1702-ik évben Etéden élt 38 primipilus családból ma már a fennebb említettek kivül csak a Bálint, Bekő, Bődör, Deák, Farkas, Gálffy, Gotthárd, Herczeg, Hodgjai, Jánosi, Király, Lőrinczi, Máthé, Péter, Piroška és Szabó család van képviselve. Ez utolsó is már csak 3 nőtaggal. Kihalt vagy eltávozott az Angyalosi, Bodó, Bodoki, Debreczeni, Dosa, Fancsali, György, Jozan, Kacsó, Kaposi, Literáti, Magyarországi, Mezei, Raphai, Sándor és Sebestyén család.

Gagyai Samu.

HIREK.

— **Városi közgyűlés.** Székelyudvarhely város képviselőtestülete holnap (hétfőn) d. u. 3 órakor a tanácsház nagytermében tartja rendes közgyűlést, melynek főtárgysorozata legnagyobb részben a város zárszámadásait foglalja magában.

— **Új állami tanárok Székelykeresztúron.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter Szolga Ferenc dr, Szentmártoni Kálmán és Péter Lajos tanárokat a székelykeresztúri unitárius gimnáziumhoz, a fennálló szerződésből kifolyólag, rendes tanároknak nevezte ki, illetve az államiilag kinevezett tanárok létszámába vette át.

— **Változás a tanfelügyelői karban.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter Ember János győrmegyei tanfelügyelőt a VII. fizetési osztály 3. fokozatába, az 1904. évi I. t.-c. értelmében megillető személyi pótlékból álló illetményekkel kinevezte és egyidejűleg eddigi minőségében Baranyavármegyébe; Kuliszeky Ernő baranyavármegyei tanfelügyelőt pedig Hontmegyébe eddigi minőségében áthelyezte. Mind a két tanfelügyelő vármegyénkből távozott annak idején előbbi állomáshelyére és jelenleg is jó emlékekkel gondolnak igen sokan itteni működésükre.

— **Áthelyezés.** Az igazságügyminiszter Gyagási Sándor oklándi járásbírói irnokot a dicsőszentmártoni járásbíróshoz helyezte át.

— **Új ügyészségi megbízott.** Az igazságügyminiszter Dr Kulmann Sándor oklándi járásbírói jegyzőt az oklándi járásbíróshoz mellé alkalmazott ügyészségi megbízott alkalmas helyettesének rendelte ki.

— **Lelkigyakorlatok.** Csiksomlyón az idén is megtartották a román káth. lelkészek lelkigyakorlatát. Áronffy lazarista atya volt a vezetője. Majláth erdélyi püspök is részt vett. Többször szölt papjaihoz. Bezáró beszédében pedig három dolgot kötött lelkükre: 1. Kölcsönös testvéri szeretetet és támogatást egymás iránt; 2. a szelid atyai bánásmódot a hívekkel szemben, hogy résztvevő szívvel inkább könnyítse nek a hívek összekuszált helyzetén, mint a vélt sérelemből fakadó haragos indulatokkal rájuk nehezeden s állasuk terhével is mintegy nyomni őket; 3. a szesz italoktól való tartózkodást, mint az eredményes lelképásztori munkálkodásnak példaerővel ható fontos eszközeit. Végül őszinte gyermeki bizalmat kér minden papjától s igéri, hogy ezentul is önfeláldozó lelkének egész szeretetével fogja minden olártestvérét támogatni, megpróbáltatások idején vigasztalni, örömeikkel, fájdalmaikkal szívéhez emelni. Vármegyénk területéről a következők vettek részt a szentgyakorlaton: Sebestyén Mózes alesperes-plebános Zetelakáról, Erődsi Dávid nyug. plebános Székelykeresztúrról, Kádár Máttyás lelkész Székelyvéczkéről, Kiss János plebános Farkaslakáról, Lajos Balázs plebános Bözödujfaluból, Mihály Domokos lelkész Atyhábról, Simon Sándor plebános Küküllőkfalváról, Szabó Dénes lelkész Borsosról, Tódor László s. lelkész Székelyudvarhelyről.

— **A gimnáziumi és reáliskolai oktatás egyesítése** címén Dr Garda Samu figyelemre méltó értekezést adott ki. Értekezése bevezetésében bizonyítja, hogy a nemzetiséglakta területek számára külön tanterv készítenendő, a magyar vidékek középiskolái számára pedig egységes tanterv kell. Ha tervezete elfogadtnék úgy megszűnnék az a nagy méltánytalanság, amely a reáliskolát éri a gimnáziummal szemben. Érdekesen és nagyon logikusan építi fel tervezetét, amely szerint a szakasportok szerint szétágazó középiskola nyújthatná egyedül a magyar ifjúságnak — egyének hajlama szerint azt a közkinccset, amelyet az életben, a haza javára legjobban értékesíthetnének. A mindvégig ügyes réformeszmekeket tartalmazó értekezés Budapesten, Pfeifer Ferdinánd könyvkereskedésében kapható.

— **A polgári önképzőkör közgyűlése.** A székelyudvarhelyi „Polgári Önképző és Segélyző-egylet” folyó év július hó 24-én (vasárnap) d. u. 2 órakor az egylet nagytermében évi rendes közgyűlést tart, melyre az érdekeltek tisztelettel meghívottak. Tárgysorozat: 1. Előki megnyitó. 2. Titkári jelentés. 3. Az 1909. évi zárszámadások megvizsgálása és az erre kiküldött bizottság jelentése s a felmentvény megadása. 5. Tisztségviselők és választmányi tagok lemondása és újra választása. 6. Az 1910. évi költségelőirányzat előterjesztése és elfogadása. 7. Indítványok. Székelyudvarhely, 1910. július 14. Választmány.

— **A megsértett megyefőnök.** Hála Istennek nem nálunk történt. Itt sérelem nincs. Boldogok, kik a hatalom árnyékában terpeszkedhetnek és onnan pöfföghetnek a sovány koszton élő, de önézettel a haza

sorsa felett aggódó ellenzékiekre. Nálunk tehát dühöng a béke egészen a közjóra való semmit-tevésig. Itt nem üldöznek darabontokat, inkább azok pusztítják az 1848-as eszméket és híveit, kik ellenzéki jelöltek merészkedtek szavazni. De hát lesz ez majd másképpen is, ha minél előbb egytáborba sorakozik a vármegye függetlenségi érzelmű polgársága... Jelenleg a marostordai, illetve Marosvásárhelyi főispán országos híri esetéről van szó. Urmánczy Nándor országgyűlési képviselő hozta ugyanis szóba az országgyűlésen Erődsy Sándor megyefőnök dolgát. Fejére olvasta, hogy az 1906. június 30-án tartott tiszti értekezleten hozott határozat megszegésével: „becstelennek nyilvánított cselekményt követett el. Az ügyet becsületbíró elé vitték és most döntenek felette. Marostordavármegyében Erődsy kinevezése óta különben rendkívül izgatottak a kedélyek. Tavasz közgyűlést sem tartottak még. A legközelebbi közigazgatási bizottsági ülésen pedig Bethlen István gróf indítványára, a főispán eddigi ténykedései felett rosszallásukat és azoknak elítélését s ennek a főispán tudomására való hozatalát határozták el. A képviselőházi affér ügyében Dr Daniel Gábor, az oláhfalvi követ is egyik becsületbíró: Erődsy részéről.

— **A tejhamisító büntetése.** Felmerült esetről kifolyólag ítéletben mondotta ki a földmivelésügyi miniszter, hogy a ki tejet hamisít, más által hamisított tejet elad és lefőltözött tejet ezen minőség megjelölése nélkül hoz forgalomba, három rendbeli kihágást követ el és az összes büntetés szabályai szerint egy tételben kiszabott főbüntetéssel és minden kihágásra külön kiszabott pénz büntetéssel (mint mellébüntetéssel) büntetendő. Az elévülést a tárgyalás és az ítélet kézbesítése közti időben az ítélet meghozatala felfeszakítja.

— **Hat faluban loptak a cigányok.** Csodálatosan türelmes a mi népünk. Meglopják és akkor is hallgat a helyett, hogy károsodását azonnal bejelentené a legközelebbi csendőrsőn. Ha maga a csendőrség nem kutatná és valósággal ki nem ásná az eseteket, még a szemét is kilopnák népünknek a tolvaj cigányok. Így történhetett meg, hogy Sándor György székelybethlenfalvai születésű téglatető, öccsével Sándor Domokossal sorra lopkodtak: Székelylengyelfalva, Székelyszenttamás, Ülke, Tibód, Márafalva és még Oroszhegy községekben is. A mi kezük ügyébe került, azt feltétlenül ellopták s olcsó pénzen tuladtak rajta. Végre aztán ennyi káros közül Datki Lajos, aki a Szejke fürdőn van alkalmazva, szóba hozta kárait. Elpanaszolta a csendőrségnek, hogy többféle ruhajelét ismeretlen tettesek ellopták. Illyés Mihály őrsvezető és Kocsis Mihály csendőr azonnal hozzáálltak a nyomozáshoz s kiderítették hat község tolvajloít Sándor György és Domokos téglatető cigányok személyében. Az előbbi volt a főtolvaj, ki már 1902-ben 4 évi fegyházat „ült”. Az öccsével pedig — állításuk szerint — örködt. Letartóztatták a tolvajokat s átadták a kir. ügyészségnek. A nyomozás rendén több jónévű falusi gazda és asszony neve is belekerült a bűntügyi aktákba. Azoké, kik a tolvajcigányoktól vásá-

rolltak. A legelőbb árut különben a szentgyházásfalvi országos vásáron értékesítették, de Fenyéden, sőt Udvarhelyt is vettek egyet-mást tőlük. Ebből az esetről jó lesz megjegyezni, hogy ha valakinél lopás történik, azt azonnal jelentse a csendőrségnek és a cigányoktól való vásárlásoktól óvakodjunk, mert könnyen megeshetik, hogy lopott holmit árusítsanak. Ilyenkor természetesen a vevőt is megidézük a vizsgálóbíróshoz s ha beigazolást nyer, hogy tudva lopott holmit vásárolt akárki, egyenlő elbánásban részesül a tolvajjal.

— **Jogi vizsgákra való készülék megkönnyítése** Dr Dobó jogi szeminarium Kolozsvárt azok érdekében, akik hátralevő jogi vizsgáikat szeptember hónapban, avagy esetleg később akarják letenni, de Kolozsvárt szigorlatuk előtt csak rövid ideig tartózkodhatnak, tankönyveket helyettesítő s az összes szigorlati kérdéseket felölölő jegyzeteit már most kikölcsönzi, az illetőket szigorlatuk előtt pár napi rekapituláló kurzuson előkészíti s többszöri próbaszigorlaton az egész anyagból kikérdezi. Aki jogvégezett, azt három hónap alatt doktorátushoz juttatja az intézet, mely a kolozsvári összes jogi vizsgákra előkészít. Tanrendszerét és működését ismertető könyvet „Tájékoztató a jogi szeminariumról” díjmentesen megküldi.

Méhészet.

Az udvarhelyvármegyei méhészet egyesületéről.

Szám: 143—1910.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelyvármegyei méhészet egyesület folyó hó 26-án (kedden) d. e. 10 órakor Székelyudvarhelyen a vármegyei ház kistermében választmányi gyűlést tart, melyre az egyesület választmányi tagjait, valamint a kiállítás és a nemzetközi kongresszusra jelentkező tagokat tisztelettel meghívja az elnökség.

Tárgysorozat:

1. Az etédi vándorgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése.
 2. Az ezen gyűlésen elfogadott határozati javaslatok és a m. kir. földmivelésügyi kormányhoz küldendő felirat tárgyalása.
 3. Az értékesítő osztály szervezésére vonatkozó további intézkedések tárgyalása.
 4. A kiállítás és a nemzetközi kongresszusra való felutazás idejének és módozatainak végleges megállapítása.
 5. Titkári bejelentések az egyesületi ügymenetről és ezek kapcsán új tagok felvétele.
 6. Indítványok.
- Székelyudvarhely 1910. évi július hó 12-én.

Kérjük a kiállításra és vándorgyűlésre jelentkezőt egyéneket, sziveskedjenek a választmányi gyűlésen okvetlen megjelenni s a kedvezményes vasuti jegy, jelvény és kiállítási, vándorgyűlési tagsági jegy megváltása címén 3 koronát a titkárnak lefizetni. A jelentkezők száma ez időig 54. További jelentkezéseket csak a gyűlés napjáig fogadhatunk el.

Egy jó karban levő

kerékpár olcsó árban megvételre kerestetik. Cím: e lap kiadóhivatalában.

4051—1910. évkvi. szám.

Hirdetmény.

Lókod közseg telekkönyvi birtokszabályozása s ezzel kapcsolatosan az ehhez tartozó lókodi 25. évkvi legelő és h. számartoni II. r. I. évkvi tervük nevű erdő arányosítása következtében alakított és ezzel egyidejűleg azokra az ingatlanokra nézve, amelyekre az 1886. XXIX. t. c. és az 1889. évi XXXVIII. t. c., 1891. évi XVI. t. c. cikkek a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzését rendelik az 1892. évi XXIX. t. c. cikkben szabályozott eljárás a telekkönyvi bejegyzések helyesbítésével kapcsolatosan foganatosított.

Ez azzal a felhívással tétetik közze:

1. hogy mindazok, kik az 1886. XXIX. t. c. 15. és 17. §-ai alapján ideértve a §-oknak az 1889. XXXVIII. t. c. 5. és 6. §-ában és az 1891. XVI. t. c. 15. §. a. pontjában foglalt kiegészítéseit is — valamint az 1889. XXXVIII. t. c. 7. §-a és az 1891. XVI. t. c. 15. §. b. pontja alapján ezközött bejegyzések, vagy az 1886. XXIX. t. c. 22. §-a alapján történt törések érvénytelenségét kimutathatják, e végből törési keresetüket hat hónap alatt, vagyis 1911. évi január hó 20. napjáig bezárólag a telekkönyvi hatósághoz nyújtásuk be, mert ezen meg nem hosszabbítható záros határidő eltelte után indított törési kereset annak a harmadik személynek, aki időközben nyilvánkönyvi jogot szerzett hátrányára nem szolgálhat;

2. hogy mindazok, akik az 1886. XXIX. t. c. 16. és 18. §-ainak esetében — ideértve az utóbbi §-nak az 1889. XXXVIII. t. c. 5. és 6. §-ában foglalt kiegészítéseit is — a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzése ellenében ellentmondással élni kívánnak, írásbeli ellentmondásukat hat hónap alatt, vagyis 1911. évi január hó 20. napjáig bezárólag a telekkönyvi hatósághoz

nyújtásuk be, mert ezen meg nem hosszabbítható záros határidő eltelte után ellentmondásuk többé figyelembe vételni nem fog;

3. hogy mindazok akik a telekkönyv átalakítása tárgyában tett intézkedések által, nem különben azok, akik az 1. és 2. pontban körüírt eseteken kívül az 1892. XXIX. t. c. szerinti eljárás és az ennek folyamán történt bejegyzések által előbb nyert nyilvánkönyvi jogokat bármely irányban sértve vélik — ideértve azokat is akik a tulajdonjog arányának az 1889. XXXVIII. t. c. 16. §-a alapján történt bejegyzését sérelmesnek találják — e tekintetben felszólalásukat tartalmazó kérvényüket a telekkönyvi hatósághoz hat hónap alatt vagyis 1911. évi január 20. napjáig bezárólag nyújtásuk be, mert ezen meg nem hosszabbítható záros határidő elmulta után az átalakításkor közbejött téves bevezetésekből származó bármilyen igényeket jóhiszemű harmadik személyek irányában többé nem érvényesíthetik, az említett bejegyzéseket pedig csak a törvény rendes útján és csak az időközben nyilvánkönyvi jogokat szerzett harmadik személyek jogának sérelme nélkül támadhatják meg.

Együttal figyelmeztetnek azokat a feleket, akik a hitelesítő bizottságnak eredeti okiratokat adtak át, hogy amennyiben azokhoz egyszersmind egyszerű másolatokat is csatoltak, vagy ilyeneket pótlólag benyújtanak az eredetieket a évkvi hatóságnál átvesetik.

A kir. járásbíró, mint telekkönyvi hatóság.

Oklánd, 1910. évi június hó 30. án.
Dr. Földes Miklós s. k. kir. albiró.

«A kiadvány hitelesül.»

Teutsch Károly
kir. telekkönyvvezető.

Eladó ház
Székelyudvarhelyt,
Bálint-utca 7 sz. a.
Értekezni ugyanott
lehet.

Művelt és okos ember nagy súlyt helyez a fogapolásra, mert annak elhanyagolása nemcsak szépséghiba, hanem egyben undorító szagot ad a eheletnek. Szakorvosok egyöntetű véleménye szerint a beteg fog további romlását megakasztja a száj üregét szagtalanítja a fogakat gyönyörűen fehéríti Szraka féle

Menthol fogszippan. Kapható gyógyszerárakban 1 koronáért. 3 darabot bérmentve küld 3 koronáért Szraka gyógyszerész Mohol. Székelyudvarhelyt kapható Nagyszolymossy Koncz Ármin és Solymossy János örökösei gyógyszerárakban.

A mortizáció tisztviselői kölesön ügyekben

díjmentes felvilágosítást nyújt az „O. m. I. ált. tisztviselő-egylet kolozsvári képviselőisége”.
KOLOZSVÁR
Ferenc József-ut 7. a szám.
Válaszbélyeg csatolandó.

Czell Frigyes és Fiai

bortermelők és bornagy kereskedők
Medgyes.

Legjobb beszerzési forrás természetadta valódi erdélyi hegyi borokban. Hordókban és palackokban. Kitűnő sajáttermés és vörös borok.

Cséplőgép eladás. Egy 4 ló erejű, verőleces, teljesen üzemképes magyar gyártmányú cséplőgép új tárlalmányu herefejűvel együtt más vállalat miatt eladó. Megtekinthető Gedeon Ignác gépésznél Magyarhermányban (pósta nadybacon), ki a vevőt esetleg a gép szakszerű kezelésébe is beoktatja. A gép üzemkészen is eladó.

Szép keresetre tehetnek szertnök, kik házi munkájuk középette, avagy egész nap csipkehorgolással foglalkozni óhajtanak. Bővebb felvilágosítást levélbeli megkeresésekre nyújt: Stern Árminné, Branyieskán (Hunyad megye).

BORI!

Fernengel Gyula székelyudvarhelyi bornagykereskedőnél

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben kapható.

SZÉKELY-UDVARHELY

tiszta 48-as függetlenségi lap, Udvarhelymegye legelterjedtebb közlönye. Megjelenik hetenkint 2-szer. Előfizetési ára félévre 5 K. Elterjedtségénél fogva hirdetésekre a legalkalmasabb.

Emke Adria Rákóczy Szt-István Szepesi len legjobb magyar gyártmányú diszleveledpapírok. Ezekon kívül közönséges és finom, színes és virágos leveledpapírok és borítékok, levél-kártyák, gyász- Képes levelezőlapok 20-féle helybeli felvétel. virágos, genre, művész- és alkalmi kártyákból és üdvözlő jegyekből. Nagy választék tájképes.

NYOMTATVÁNYRAKTÁR

KÖNYVNYOMTATÓ- ÉS KÖNYVKÖTŐ-INTÉZET

BETEGH PÁL

KÖNYV-, ZENEMŰ- ÉS PAPIRKERESKEDÉS

Mindenféle színű, nagyságu, súlyu és minőségű irodai és író-

PAPIROSOK

vonalzott és sima leveledpapírok, vonalzott és rovas papírok, rajzpapírok, írógéppapírok, csomagoló és selyempapírok, másolópapírok, itató-papírok, szűrő-papírok, torta- és befőző-papírok, könyvkötő-papírok és papírkülönlegességek. Kártyapapírok.

Lemez-papírok minden súlyban. Hangjegypapírok. Sorvezetők.

Írókártyák, füzetek,

jegyzetkönyvek, hangjegyfüzetek, rajzfüzetek, vázlatkönyvek, rajzminták, szépírási és rondírási minták. Olesó legyező-faldiszkek, klozet-papírok, szivarkahüvely, szivarka s névjegy-tárcák Dohány-essziventárcák bőrből és fémből. Börtárcák, pénzes-erszények, okmány és irománytáskák.

Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. (saját ház).

Ajánlja modern gépekkel szakszerűen berendezett villam-motoros

KÖNYVNYOMDÁJÁT

mindenféle könyvnyomdai munkák, u. m.: művek, füzetek, táblázatok, hatósági és üzleti nyomtatványok, meghívók, eljegyzési és esküvői kártyák, névjegyek, falragaszok, körlevelek, gyászjelentések stb. pontos és jutányos áron való elkészítésére. Ajánlja továbbá

könyvkötészetét

honnan izléses munkák a legrövidebb idő alatt olesó áron kerülnek ki

Acélírótollak, ronditollak, üveg-tollak, tollszárak, disztollszárak. Írónók, fekete, színes és másoló-írónók (erayonok), zsebironok, csavaríronbetétek, ironvédők, iron-hegyezők. Kréták, iskolai, kávéházi és fajlező kréták, színes kréták. Tinták, legjobb irodai és másoló tinták, színes, vegy- és ruhajlező-tinták, bélyegzőfesték, tus, mézga, folttisztító, bronz.

HEGEDŰ, hegedüvonó, hurok, hegedü-iskola, hegedü-alkatrészek. Gramophon és fonográfok, lemezek és hengerek. Hangoló-sipok és ocarinák. Monogramok fehérnemű és leveledpapírjelzésre. Kézi nyomda. — Különböféle bélyegzők, pecsétnyomók, pecsétjegyek, pecsétviasz, festékpárnák, ostyák. Ajtóablak és névfeliratok öntött fémből, erdeszkalapácsok gyári áron.

Körzök,

vonalzók, háromszögek, szögmérő, rajzdeszkák, tolltokok, itató-deszkák, olaj-szfesték minden színben. Ecsetek. Irodai és zsebtintatartók, disztintatartók, tollállványok, szivacs-csésze, íromappák. Legjobb dörzsmézők, gummiszalagok. — Rajzszögek, szögmézőszek, kapcsok stb.